

Ornitologické zajímavosti

Ornithological notes

Martin Paclík (ed.)

Dolany 90, 533 45; e-mail: martin.paclik@post.sk

Rubrika Ornitologické zajímavosti v tomto čísle časopisu Panurus přináší opět několik pozoruhodných pohledů do ptačího života. Hned dvakrát se zde můžete dočíst o přizpůsobivosti a životaschopnosti našich sýkor, konkrétně sýkory modřinky (*Cyanistes caeruleus*). V prvním případě je popisováno umístění hnízda v kovovém sloupku závory přes lesní cestu. Jak je vidět, sýkory si „rády“ staví hnízda v takto umělých předmětech namísto v přirozených stromových dutinách, a to nejen v městském prostředí, kde je tento jev zřejmě častější (nebo alespoň nápadnější), ale i ve svém původním lesním prostředí. Druhý příspěvek o sýkoře modřince se týká ztráty prstů u jedince pozorovaného na krmítku. Podle opakovaných pozorování se pták s touto ztrátou po nějakém čase vyrovnal. Třetí příspěvek Ornitologických zajímavostí se taktéž zabývá abnormalitou na ptačím těle, v tomto případě nejspíše vrozenou, a to konkrétně přerostlým a deformovaným zobákem u racka bělohlavého (*Larus cachinnans*). Čtvrtý příspěvek se týká abnormálního zbarvení peří, konkrétně leucismu u kosa černého (*Turdus merula*). Příspěvek je o to zajímavější tím, že jeho autorem je žákyně základní školy v Jilemnici a svůj příspěvek vytvořila společně se svojí paní učitelkou přírodopisu. Poslední příspěvek popisuje pozorování dvou neobvyklých hostů na Labi v Ústí nad Labem – pravděpodobného křížence husy polní (*Anser fabalis*) s husou čínskou (*Cygnopsis cygnoides*) a jedince čírky modrozobé (*Anas versicolor*), který unikl z ústecké ZOO.

In this volume of Ornithological notes the reader can find out twice about the adaptability and viability of tits, in particular the Blue Tit (Cyanistes caeruleus). In the first case a pair of Blue Tits constructed a nest in a hollow metal stake of a gate at the forest edge, an environment which surely provides a selection of more natural breeding opportunities. The second note concerns a case of toe loss in a Blue Tit frequenting a bird feeder, a handicap with which the bird was apparently coping well. Next contribution describes another disability, in this case probably congenital, an overgrown and deformed bill of a Caspian Gull (Larus cachinnans). The fourth case deals with an observation of a leucistic Common Blackbird (Turdus merula) – a special feature of this contribution being the fact that it was written by a grammar school pupil with the help of her natural history teacher. The last case deals with an observation of supposed hybrid between Bean Goose (Anser fabalis) and a Swan Goose (Cygnopsis cygnoides), together with the observation of Silver Teal (Anas versicolor), known to escape from the ZOO of Ústí nad Labem town.

Hnízdění sýkory modřinky (*Cyanistes caeruleus*) v kovovém sloupku na okraji lesa

[*Blue Tit (Cyanistes caeruleus) breeding in a hollow metal stake at the forest edge*]

Dne 28.5.2011 jsme v odpoledních hodinách spolu s kolegý A. Holubem a J. Vaňkem zkoumali výskyt ptáků v lesním celku nacházejícím se jižně od

obce Martínkovice (koordináty 50°32'N 16°19'E, kvadrát 5464, nadmořská výška 440 m n.m.). Les se rozprostírá v rovinatém terénu u paty Broumovských stěn, severním směrem na něj navazují rozsáhlá pole v Broumovské kotlině. V tomto místě se jedná převážně o kulturní porosty s převahou smrku ztepilého (*Picea abies*), ještě v předmýtním věku. Při míjení závory u cesty na okraji zmíněného lesa jsme zaslechli intenzivní žadonění ptačích mládřat vycházející z dutiny v kovovém sloupku závory (obr. 1). S ohledem na nedostatek prostoru a špatné světelné podmínky ve sloupku se nám nepodařilo zjistit ani ptačí druh ani počet mládřat. Nepodařilo se také zaznamenat přilet rodičů s potravou, i když jsme na místě, přibližně ve vzdálenosti 20 metrů od hnízda, setrvali minimálně 45 minut. Dne 29.5.2011 jsme se na lokalitu vrátili a s pomocí kapesní svítilny určili, že šlo o mládřata sýkory modřinky (*Cyanistes caeruleus*). V opeření mládřat již byla patrna obrysová pera, přesný věk a počet jedinců však nešlo vzhledem k obtížné přístupnosti dutiny určit. Přilet rodičů do hnízda nebyl opět zaznamenán ani po dobu cca 30 minut, kterou jsme u hnízda strávili. Mladí ptáci nejevili známky pohybu a nevydávali ani žádné zvuky. Osud hnízda tedy není znám. Zajímavé je, že kromě intravilánu obcí, kde ptáci vyhledávají lidských staveb jako hnízdního prostředí vcelku běžně, může dojít k využití umělých artefaktů pro hnízdění také v lesním prostředí. Svou roli zřejmě sehrál i potenciální nedostatek dutin v okolních smrkových porostech. Popsané pozorování proběhlo v rámci Víkendového výzkumného tábora Východočeské pobočky České společnosti ornitologické v oblasti Broumova.

M. Fejfar

Obr. 1: Detail kovového sloupku s hnízdem sýkory modřinky (*Cyanistes caeruleus*), Martínkovice, 29.5.2011. Foto: M. Fejfar.

Fig 1: A detailed view of the metal stake with Blue Tit nest (*Cyanistes caeruleus*), Martínkovice, 29.5.2011. Photo by M. Fejfar.

Ztráta prstů u sýkory modřinky (*Cyanistes caeruleus*)

[*Toe loss in a Blue Tit (Cyanistes caeruleus)*]

Dne 8.1.2012 jsem pozoroval na svém krmítku v Jilemnici (koordináty 50°37'N 15°30'E, kvadrát 5359, nadmořská výška 464 m n.m.; balkón nad ulicí v centru města u městského parku) sýkoru modřinku (*Cyanistes caeruleus*), která vždy při krmení seděla na břiše a po ploše krmítka se pohybovala s obtížemi. Po detailnějším sledování jsem zjistil, že minimálně na jedné noze jí chybí některé prsty. V únoru jsem si všiml, že sýkoře chybí některé prsty na obou nohách, ale i přesto se sýkora začala pohybovat po nohou viditelně lépe. Tuto sýkoru jsem zaznamenával průběžně až do dubna. Dne 1.4. se mi ji (samice +2K) podařilo odchytit do sklopky a zdokumentoval jsem deformaci obou končetin. Na levé noze byl přítomen pouze zadní prst a jeho pohyblivost byla minimální. Ostatní prsty byly zkrácené o první článek a srůstaly v pahýl. Na pravé noze byl přítomen zadní a přední vnitřní prst, po ostatních prstech zůstal jen zaschlý nekrotický zbytek (viz foto 11 a 12 v příloze). Sýkora byla přesto v poměrně dobré kondici (tučnost i vývin prsních svalů), pouze krycí opeření na břiše a na hlavě bylo dost opotřebované. Příčina tohoto handicapu mi není známa, je ovšem pozoruhodné, jak se s takovou ztrátou dokázala sýkora vyrovnat. V dubnu jsem sýkoru pozoroval, jak je schopná postavit se na úzké umělohmotné bidýlko u krmítka a přitom si nohou přidržovat semínko slunečnice. V této době se také na krmítku začala vyskytovat vždy se samcem, kterému zase chyběla všechna ocasní pera. Na ptáky číhá mnoho nebezpečí jak v přírodě, tak v urbánním prostředí a tyto případy ukazují, jak se ptáci někdy dokáží vypořádat s různými následky zranění či onemocnění.

L. Petrilák

Deformita zobáku u racka bělohlavého (*Larus cachinnans*)

[*Bill deformity in a Caspian Gull (Larus cachinnans)*]

Dne 22.2.2012 jsem odečítal kroužky racků (*Larus* spp.) na skládce komunálního odpadu u Vysoké Pece (koordináty 50°31'N 13°29'E, kvadrát 5446, nadmořská výška 260 m n.m.; skládka komunálního odpadu v bývalé těžební jámě). Na skládce bylo přítomno 320 „velkých racků“, z nichž zhruba 90 % tvořili raci bělohlaví (*Larus cachinnans*) a 10 % raci stříbřítí (*Larus argentatus*). Společně s nimi se zde živil jeden racek polární (*Larus glaucooides*) a 91 racků bouřních (*Larus canus*). V hejnu jsem pozoroval racka bělohlavého v šatu první zimy s výrazně deformovaným zobákem (foto 13 v příloze). Zobák byl silně přerostlý, byl zhruba o jednu třetinu delší než normální zobák tohoto druhu. Nozdry byly umístěné zhruba v polovině zobáku, tedy výrazně dál od hlavy, než je typické. Špička zobáku byla mírně zahnutá dolů. Deformity zobáku u racků jsou v literatuře popsány a nejsou výjimečné (GIBBONS *et al.* 2010: *British Birds* 103: 142–183; <http://www.talk.gull-research.org/viewtopic.php?f=13&t=715>), konkrétní doklady z našeho území však chybí. Popisovaný racek v průběhu pozorování stál a nepřijímal potravu, ale evidentně byl v dobré kondici a deformovaný zobák mu nebránil v přijímání potravu.

V. Beran

Abnormální zbarvení kosa černého (*Turdus merula*)

[*Abnormal colouration in a Common Blackbird (Turdus merula)*]

V letech 2010 a 2011 pozorovala Barbora Edlmanová se svojí babičkou Helenou Vydrovou na zahradě svého domu v Martinicích v Krkonoších (50°34'N 15°32'E, nadmořská výška 550 m n.m.) leucistického kosa černého (*Turdus merula*). Bílé zbarvení bylo patrné zejména na hlavě, která působila téměř kompaktně bíle jen s občasnými černými pery, výraznějším černým „vousem“ a skvrnou na temeni. Na zavřeném pravém křídle se vyskytovala jedna větší okrouhlá bílá skvrna a menší bílá páska (obr. 2, foto 14 v příloze). Kos byl pozorován opakovaně během dvou zimních sezón. Prvně byl pozorován 23.1.2010, kdy byla zahrada pokrytá sněhem. Kos se na zahradu opakovaně vracel a zůstal zde až do března. V následující zimě 2010/2011 byl opět opakovaně pozorován. Zdržoval se na nezasněženém místě pod živým plotem ze smrků, kde mohl sbírat potravu a ukrývat se. Na zahradě se nacházelo i krmítko, kos však na krmítko nelétal. S ostatními kosy, kteří se na zahradě pohybovali, se nedružil. V zimě 2011/2012 již nebyl pozorován. Nejbližší nám známé pozorování abnormálně zbarveného jedince kosa černého pochází z Turnovska (POJKAR 1961: *Zprávy ČSO* 7: 42), tj. 26 km od Martinic v Krkonoších.

B. Edlmanová & L. Štěpánová

Obr. 2: Abnormálně zbarvený kos černý (*Turdus merula*), Martinice v Krkonoších, 23.1.2010. Foto: B. Edlmanová.

Fig. 2: Abnormally coloured Common Blackbird (*Turdus merula*), Martinice v Krkonoších, 23.1.2010. Photo by B. Edlmanová.

Pravděpodobný kříženec husy polní (*Anser fabalis*) a čírka modrozobá (*Anas versicolor*) v Ústí nad Labem

[*Hybrid Bean Goose (Anser fabalis) and a Silver Teal (Anas versicolor) in Ústí nad Labem*]

Dne 31.10.2011 jsem byl kolegou J. Vondráčkem upozorněn, že se na pravém břehu Labe v centru Ústí nad Labem (koordináty 50°39'N 14°02'E, kvadrát 5350, nadmořská výška 140 m n.m.; travnatý břeh řeky Labe ve městě) zdržuje pravděpodobně husa krátkozobá (*Anser brachyrhynchus*). Okamžitě jsme společně vyjeli na místo, kde jsme v hejnu cca 50 kachen divokých (*Anas platyrhynchos*) pozorovali velmi krotkou mladou husu polní (*Anser fabalis*). Po konzultaci s ornitology D. Horalem, J. Horou a T. Koutným jsem došel k názoru, že se jedná o křížence (či zpětného křížence) husy polní pravděpodobně s husou čínskou (*Cygnopsis cygnoides*), a to na základě náznaku kresby na hlavě (foto 15 v příloze). Velmi pravděpodobně se jednalo o jedince uniklého z chovu – husa byla velmi krotká a její úniková vzdálenost před člověkem činila zhruba 2 m. Pták ale nebyl okroužkován. Na stejném místě se zdržovala až do konce roku. Taktéž 31.10.2011 jsme společně s J. Vondráčkem na stejné lokalitě pozorovali čírku modrozobou (*Anas versicolor*; foto 16 v příloze), která byla také velmi krotká, ale na rozdíl od husy polní byla kroužkováná. Šlo o jedince, který unikl ze ZOO v Ústí nad Labem. Při pokusu o její odchyt a návrat do ZOO dne 4.11.2011 však již nebyla zastížena a dále nebyla pozorována.

Václav Beran

ISSN 1211-6424

ISBN 978-80-87151-25-9

+ foto v barevné příloze

